

Terapija uz pomoć životinja u školi

Vodič

Pripremljen u okviru europskog Erasmus+ projekta "Čarobni san: Terapija uz pomoć životinja za učenike s teškoćama u razvoju"

Objavljeno 2019

"Ovaj projekt je financiran uz potporu Europske komisije. Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora publikacije i Komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze."

Erasmus+

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Sadržaj

1. Opis projekta
2. Uvod u terapiju uz pomoć životinja AAT
 - 2a. Terapija uz pomoć životinja
 - 2b. Edukacija uz pomoć životinja
 - 2c. Intervencije uz pomoć životinja
 - 2d. Aktivnosti uz pomoć životinja
3. Benefiti terapije uz pomoć životinja
4. Principi terapije uz pomoć životinja
 - 4a. Izbor životinja za interakcije uz pomoć životinja
 - 4b. Procjena životinja
 - 4c. Zdravlje životinja
 - 4d. Životinje i mogući rizici
 - 4e. Izrada kodeksa postupanja sa životnjama u školi
5. Terapija uz pomoć životinja u školi
 - 5a. Planiranje cilju usmjerenih nastavnih sati (seansi)
 - 5b. Priprema životinja za djelotvornu uporabu
 - 5c. Mjerenje ishoda
 - 5d. Evaluacija nastavnog sata sa životnjom (seanse)
6. Literatura

1. Opis projekta

Škole unutar odgojno-obrazovnog sustava pohađaju i učenici koje je ponekad teško poučavati. Na primjer, učenici koji trebaju poseban način učenja i poučavanja, učenici koji imaju problema u ponašanju i teškoće učenja, hiperaktivni učenici i učenici koji imaju poteškoća u održavanju pažnje i koncentracije te učenici niskog školskog postignuća. Projekt „Čarobni san: terapija uz pomoć životinja za učenike s teškoćama u razvoju“ usmjeren je na učenike s različitim teškoćama, njihove učitelje i roditelje, a u cilju prevladavanja njihovih problema kroz uspješnu primjenu metoda i principa Terapije uz pomoć životinja. Ciljevi projekta su razmjena iskustava, znanja, metoda i primjera dobre prakse u Europi, razvijanje vještina učitelja, usporedba praktične primjene edukacije uz pomoć životinja u školama-partnerima na projektu te razmjena različitih načina rješavanja problema odnosno širenje dobre prakse.

Glavni ciljevi projekta su:

- razvijanje samostalnosti i preuzimanja odgovornosti kod učenika s teškoćama u razvoju, poticanje opažanja odnosa čovjeka i životinje, poučavanje odgovornoj brizi o životnjama, povećanje koncentracije i sudjelovanja u nastavi, smanjivanje razine zabrinutosti, rješavanje problema u učenju, poučavanje efikasnim oblicima ponašanja kako bi se smanjili nepoželjni oblici ponašanja.
- pružanje podrške učenicima u smanjivanju problema koji utječu na njihovu psihu, kako bi se razvili u pojedince koji će imati aktivnu ulogu u društvu, a kroz usvajanje znanja, razvijanje sposobnosti i talenata.
- širenje rezultata projekta na europskoj razini kroz razvijanje novih ideja.
- istraživanje i opisivanje primjera dobre prakse u obrazovanju, pripremanje vodiča za primjenu edukacije uz pomoć životinja u školama, pružanje podrške drugim školama u primjeni edukacije uz pomoć životinja.
- razvijanje svijesti o važnosti i učinkovitosti edukacije uz pomoć životinja.
- razvijanje znanja i vještina učitelja u primjeni edukacije uz pomoć životinja u školama.

Partneri na projektu su Osnovna škola Josipa Matoša, Vukovar, Hrvatska, škola Inonu İlkokulu, Toroslar-Mersin, Turska, Istituto Comprensivo Di Tavagnacco, Italija, Szent Imre Katolikus Általános Iskola és Jó Pásztor Óvoda, Eger, Mađarska i Osnovna škola „Braka Miladinovci“, Dobruševo, Sjeverna Makedonija.

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

2. Uvod u terapiju uz pomoć životinja (AAT)

Brojna istraživanja pokazuju da su interakcije između životinja i djece dobrobitne za dječje psihičko, emocionalno, socijalno i tjelesno stanje. Zadnjih godina su edukacije uz pomoć životinja privukle veću pozornost diljem svijeta, te se provode u brojnim školama. Životinje se koriste kao nastavno sredstvo, one su podrška u edukaciji, te su uključene u nastavne pripreme i programe obuke. Stručni suradnici i učitelji koriste životinje kao pomoć učenicima kod njihovih tjelesnih i mentalnih poteškoća, kao i za povećanje motivacije. Trenutno postoje brojni programi koji koriste životinje za interakcije uz pomoć životinja, te se njima postižu brojni benefiti. Dio tih programa je i Terapija uz pomoć životinja.

Terapiju uz pomoć životinja mora provoditi licencirani terapeut, tako da se rijetko koristi u školi; češće se provode druge vrste interakcija uz pomoć životinja. U ovom vodiču ćemo više biti usmjereni na njih.

Interakcije uz pomoć životinja (prema Bush, A. i Zarosa, M., 2017, Vodič za uključivanje životinja u odgoj i obrazovanje, Elista edukacije, Irska) uključuju:

- Terapija uz pomoć životinja
- Edukacije (ili učenje) uz pomoć životinja
- Intervencije uz pomoć životinja
- Aktivnosti uz pomoć životinja

2a. Terapija uz pomoć životinja (AAT)

Prema IAHAIO (2013) "...AAT provodi i/ili nadgleda formalno obučen profesionalac (s važećom licencom, diplomom ili slično) koji je ekspert u svom terapijskom području ...". Terapija uz pomoć životinja je komplementarna sa mnogim drugim pristupima. Ciljevi u okviru takvih terapijskih programa su usmjereni na rehabilitaciju i tretman simptoma ili teškoća, ozljeda ili lakših bolesti.

Terapiju uz pomoć životinja mora provodit profesionalni terapeut i/ ili mora sudjelovati u njenoj provedbi . Za osobe koje nemaju edukaciju u području terapije i licencirane kvalifikacije prikladniji je naziv „Facilitator za AAT“ nego „Terapeut za AAT“ .

Životinje se mogu koristiti u fizikalnoj terapiji radi poboljšanja ravnoteže, koordinacije, rehabilitacije mišića i živaca; u psihoterapiji za poticanje razvoja svijesti o sebi, samopercepcije i podsvjesnih obrazaca ponašanja; u bihevioralnoj terapiji za poticanje modifikacije ponašanja te uočavanja uzročno-posljedične veze, a u radnoj (ili društvenoj) terapiji za poticanje samostalnosti u obavljanju aktivnosti, razvijanje socijalnih odnosa među ljudima te zbližavanje ljudi sličnih interesa.

2b. Edukacija uz pomoć životinja (AAE)

Edukacije uz pomoć životinja su usmjereni na usvajanje akademskih znanja sa naglaskom na zadatke sa životnjama koje pomažu u različitim nastavnim predmetima. Prema IAHAIO (2013) „Edukacija uz pomoć životinja je cilju usmjerena, planirana i strukturirana intervencija koju provodi i/ili nadgleda odgojno-obrazovni stručnjak... Fokus je na postizanju akademskih ciljeva, socijalnih vještina i spoznajnog funkcioniranja.

Edukacija uz pomoć životinja pruža niz mogućnosti za facilitatore(odgojno-obrazovne stručnjake) u osmišljavanju i kreiranju novih ideja za učenje apstraktnih pojmove. To će odgovarati većini učenika, ali posebno onima koji imaju teškoća u razvijanju određenih akademskih vještina.

2c. Intervencije uz pomoć životinja (AAI)

„Intervencija uz pomoć životinja“ je cilju usmjerena intervencija koja s namjerom uključuje ili integrira životinje u zdravstvene, obrazovne i socijalne usluge (npr. u socijalni rad), a u svrhu terapijskog oporavka kod ljudi ...“ (IAHAIO, 2013).

U programima „Intervencija uz pomoć životinja“ cilj je usmjeren na prevenciju, bilo da se radi o kriminalnim djelima, nasilju, samoubojstvu, samoozljedivanju, itd. Intervencijske aktivnosti promiču modifikaciju ponašanja i/ili misli i osjećaja.

Ovisno o AAI programu, vjerojatno će se uključivati i neki oblici „Terapije uz pomoć životinja“ usmjerene na psihološku, bihevioralnu i socijalnu rehabilitaciju.

2d. Aktivnosti uz pomoć životinja (AAA)

Aktivnosti uz pomoć životinja su “neformalne interakcije/posjete koje najčešće provode volonteri sa svojim životnjama i imaju motivacijske, obrazovne i rekreativne svrhe. U ovom slučaju cilj interakcije nije tretman” (IAHAIO, 2013).

Definicija Aktivnosti uz pomoć životinja naglašava „nepostojanje cilju usmjerjenog liječenja“ i provode ju volonteri“. U ovim programima cilj je zapravo sama ta aktivnost. U okviru ovih aktivnosti postoji mogućnost i za fizikalnu terapiju, jer osoba tijekom ove aktivnosti jača mišiće šake i poboljšava koordinaciju, za drugu osobu ista aktivnost može služiti kao socijalna (govorna) terapija kada moraju nešto pitati pomagača , za treću osobu ona može biti vježba učenja. Dakle, iako „Aktivnosti uz pomoć

životinja“ uključuju i mnoge druge terapijske i edukativne mogućnosti , s obzirom da nisu postavljeni specifični ciljevi niti se mjere ishodi seansi, one su zapravo zadaci ili aktivnosti same za sebe.

3. Benefiti terapije uz pomoć životinja

Postoji niz benefita koje interakcije sa životnjama donose ljudima. Kategorizirani su u šest vrsta (prema Bush i Zarosa, Interakcije uz pomoć životinja, 2017):

- **Tjelesni** Ovo su benefiti koji se odnose na tijelo i rad na tijelu. Ne moraju biti rehabilitacijski, ali često jesu, kada se životinje koriste u programima fizioterapije uz pomoć životinja
- **Psihološki** Benefiti koji se odnose na psihu (psihičko funkcioniranje). Pomažu u poboljšanju slike o sebi , odnosno onog osobe što misle o sebi. Ovi benefiti će biti ciljevi u okviru psihoterapije ili savjetovanja uz pomoć životinja.
- **Socijalni** Oni koji se odnose na interakcije s drugima. Socijalni benefiti mogu biti usmjereni na govor, ali i na uspostavljanje i održavanje kontakta očima, slijedenje uputa te razvoj receptivnog govora.
- **Emocionalni** Ovi benefiti se odnose na osjećaje. Emocionalni benefiti interakcija sa životnjama mogu utjecati na raspoloženje, ali kasnije i na ponašanje, percepciju i tjelesno zdravlje.
- **Ponašajni** Benefiti koji se odnose na aktivnosti. Često ljudi moraju prilagoditi vlastito ponašanje kako bi bili u interakciji sa životnjama na efikasan način, a životinje ponekad reflektiraju ponašanje osobe i na taj način pomažu ljudima da nauče više o sebi (psihološki benefit).
- **Spoznajni** Ovi benefiti su povezani s učenjem. Spoznajne funkcije se mogu poboljšati kroz angažman sa životnjama, i one pružaju mogućnosti za učenje na nov način.

Niti jedan program neće nikad sadržavati samo jednu vrstu benefita, ali ako su ciljevi programa jasni, onda će jedna vrsta benefita vjerojatno biti naglašenija u odnosu na druge.

4. Principi terapije uz pomoć životinja

Prije početka provedbe terapije uz pomoć životinja u školi, potrebno je procijeniti i na prikladan način pripremiti životinju/e koje će se koristiti. Slijedeće osnovnih pravila interakcija uz pomoć životinja uz profesionalnu pripremu ostvariti će puno dobrobiti za učenike, biti će etično za životinje, te objektivno evaluirano što promiče daljnju integraciju životinja u odgojno obrazovan proces.

4a. Izbor životinja za interakcije uz pomoć životinja

Kao i ljudi, životinje u određenom smislu imaju svoju „osobnost“, koja se često naziva i „temperament“. Temperament, baš kao i osobnost, je sklop urođenih osobina životinje i tendencija da se ponaša na određen način, kao i naučenih obrazaca iz prethodnih iskustava. Nije svaka životinja prikladna za interakcije uz pomoć životinja.

Je li životinja prikladna za „Program uključivanja životinja“ isključivo ovisi o dva čimbenika: genetskoj predispoziciji i okolini, uključujući iskustvo i učenje. Temperament i crte ličnosti najbolje se vide kroz stabilnost i društvenost. Stabilnost se očituje kroz njihovu osjetljivost ili reakcije na podražaje u okolini. Jesu li su uzbudjene, nervozne ili uplašene? Dok se društvenost odnosi na njihove interese, motivaciju i želju da stupaju u interakciju s ljudima ili jednostavno budu u blizini ljudi.

4b. Procjena životinje

Jedan od prvih koraka tijekom pripreme programa uključivanja životinja u školsko okruženje jest izbor i procjena životinja koje će se koristiti. Odgovoran facilitator će brižljivo i sustavno sa svih aspekata procijeniti životinju koju planira uključiti, i to prije početka planiranja programa, ali i kasnije, prije svake naredne seanse. Cjelovita procjena životinje smanjit će na najmanju moguću razinu rizik u smislu ozljede djece te neće ugroziti dobrobit same životinje.

Preporučuje se procijeniti slijedeće:

- Opća procjena same životinje (prikladnost temperamenta)-uključuje procjenu zdravlja životinje koja će se uključiti u program. Veterinar treba napraviti temeljitu procjenu fizičkog stanja životinje kako bi bili sigurni da životinja nije bolesna ili u stresu. Dvije glavne dimenzije temperamenta, stabilnost i socijalnost također se trebaju temeljito procijeniti.
- Procjena okoline u kojoj će se odvijati program- najvjerojatnije škola, razred, igralište ili neki drugi prostor u blizini škole, odnosno prostor kojeg škola koristi. U početku bi životinju trebalo

dovesti u školu u periodu kada je tiho, kako bi joj se pružila prilika da se upozna sa specifičnim predmetima te da osjeti nove mirise na koje nije navikla. Nadalje tijekom procjene je potrebno postupno uključivati sve više podražaja koji su tipični za školsko okružje, a na koncu i djecu.

- Procjena zadataka- životinje treba procijeniti u odnosu na predviđene zadatke ili aktivnosti koje će se koristiti. Potrebno je procijeniti i svaki novi podražaj koji će se koristiti tijekom programa ili pojedine seanse.
- Dnevna procjena dobrobiti životinje-provjera zdravstvenog stanja životinje na dnevnoj bazi, koja nam govori je li životinja spremna taj dan za „rad“. Uključuje pregled ušiju, očiju i usta u smislu normalne boje i nepostojanja gnojnih tvorbi. Važno je pregledati ima li rana, posjekotina ili znakova ektoparazita na koži odnosno krvnu, kao i procijeniti je li broj udisaja i izdisaja na normalnoj razini. Stolica bi trebala biti normalna, a apetit, pokreti i ponašanje uopće ne bi smjeli odstupati od uobičajenog.

4c. Zdravlje životinje

Životinjama u školi treba osigurati »Pet sloboda« kojeg je donijela UFAW (Universities Federation for Animal Welfare - Sveučilišna federacija za dobrobit životinja, 1994). To su:

- sloboda od gladi i žeđi
- sloboda od boli, ozljeda i bolesti
- sloboda od straha i stresa
- sloboda od neudobnosti
- sloboda za izražavanjem normalnog (prirodnog) ponašanja

Iako je razumijevanje potreba životinja (»pet sloboda«) značajno za njihovu svekoliku dobrobit, sposobnost prepoznavanja kada životinji nije udobno ili kada je pod stresom u nekoj okolini ili situaciji također je izuzetno značajno za facilitatora, jer može utjecati na dobrobit (i sigurnost) djeteta ili djece koja sudjeluju u aktivnostima sa životinjom.

4d. Životinje i mogući rizici

Aktivnosti sa životnjama nisu bez rizika. Čak i životinja koja nije u stresu može slučajno ogrebati, srušiti ili nagaziti nogu bilo kojeg djeteta. Rizik se značajno povećava kada je životinja u stresu ili ako aktivnosti ili interakcije odstupaju od planiranih i pripremljenih. Za svaki program, seansu i aktivnost potrebno je napraviti procjenu rizika, kako bi se predvidjeli mogući rizici za djecu ili dijete koje je uključeno u program

4e. Izrada kodeksa postupanja sa životnjama u školi

Potrebno je napraviti kodeks postupanja sa životnjama unutar školske okoline. To je vodič za facilitatora ili odgovornu osobu kako bi se osiguralo etično postupanje sa životnjom te zdravlje i sigurnost djece uključene u program. Sadržava sve elemente od pripremnih koraka i postupaka, npr. dozvola uprave škole, suglasnost roditelja o sudjelovanju djece, svrha i ključni ciljevi programa uključivanja životinja, pa do potrebnih priprema životinje (izbor, procjena, fizička i psihološka priprema životinje) i okoline (oprema, potrepštine za životinju, itd.). Kodeks bi trebao sadržavati i postupke pripreme djece, davanje uputa, pranje ruku, opis prikladne odjeće te općenitu dobrobit/prikladnost za interakcije sa životnjom tijekom dana.

5. Terapija uz pomoć životinja u školi

Životinje se mogu koristiti kao „pomoć“ tijekom poučavanja svih predmeta: jezika, matematike, prirodnih znanosti, geografije, vjeroučiteljstva, TZK. Benefiti interakcija sa životnjama u razredu su najčešće kognitivni, ali mogu biti i usmjereni na ponašanje, poticanje smirenosti, socijalnih vještina i timskog rada... Interakcije uz pomoć životinja mogu se planirati individualno ili za cijeli razred/grupu kroz jedan ili više nastavnih satova. Učitelj/facilitator izrađuje nastavne pripreme. To je dokument u kojem su napisani ključni ciljevi, predmet koji se poučava, aktivnosti i zadaci kojima se postižu ciljevi. Važno je prikupljati objektivne i mjerljive podatke tijekom aktivnosti kako bi se napravila evaluacija nastavnog sata kao i svih sati, te kako bi se dobro pripremili slijedeći nastavni sati.

5a. Planiranje cilju usmjerenih nastavnih sati (seansi)

Facilitatori bi trebali planirati seanse temeljene na ciljevima koje žele da njihovi učenici postignu. U jednoj seansi ne bi trebalo imati više od tri cilja. Kada facilitator jednom odluči na koje će se ključne ciljeve usmjeriti tijekom seanse, slijedi izbor aktivnosti i zadataka kojima će se oni postići.

Punjeno posude ili boce za vodu može biti aktivnost usmjereni na tjelesne ciljeve; podizanje životinja na finu motoriku, koordinaciju i ravnotežu, a ukoliko učenici izvode ovu aktivnost u paru usmjereni je i na timski rad i suradnju; davanje velike posude s vodom iz koje moraju napuniti malu posudu potiče razvijanje vještina rješavanja problema, a može se raditi i na razvijanju vještine čitanja ukoliko se učenicima daju „kartice za skrb“ ili pak matematičke vještine ukoliko se traži određena količina vode.

5b. Priprema životinje za djelotvornu uporabu

Ako su aktivnosti kojima se žele postići ključni ciljevi usmjereni na skrb o životinjama; kao npr. hranjenje, davanje vode, čišćenje, briga o zdravlju, staništu i dobrobiti životinje, „pripremanje životinje“ za rad bit će minimalno. Facilitator ima mogućnost provedbe novih, kreativnih i zabavnih seansi s izabranom životinjom/ama, a koje će i dalje biti usmjereni na postizanje ključnih ciljeva. Važno je uvijek procijeniti životinju na dnevnoj bazi prije nego se započne seansa. Ukoliko se tijekom seanse očekuje da životinja nešto radi s predmetom ili dijelom opreme, tada ju je potrebno obučiti za to. Treniranje životinje da se ponaša na određen način tijekom seanse može ju učiniti zabavnom te potaknuti izgradnju odnosa djece i životinje, ali može biti i izazovno te izazvati emocionalne reakcije koje nisu planirane.

5c. Mjerenje ishoda

Ishodi trebaju biti mjerljivi, te tako pružiti objektivno bodovanje, te će se napredak između seansi moći vrlo lako procjenjivati. Ukoliko su ključni ciljevi više psihološki, emocionalni ili ponašajni, objektivno mjerenje biti će teže, ali pronalaženje najbolje mogućeg prikladnog načina mjerenja jest važna uloga facilitatora. U seansi u kojoj su ključni ciljevi usmjereni na ostvarenje tjelesnih benefita; fleksibilnosti, koordinacije i snage lako se mogu mjeriti. Aktivnost može biti da učenik dohvati 10 predmeta postavljenih na 10 čunjeva dok jaše konja. Ovu aktivnost je lako mjeriti kako bi se procijenila uspješnost u ostvarenju ključnih ciljeva. Potrebno je prebrojati koliko je predmeta učenik dohvatio. Mjerenje postaje komplikiranije ukoliko procjena uključuje više pokušaja ('prvi pokušaj', 'drugi pokušaj', itd.), ali facilitator i dalje mora mjeriti uspjeh na objektivan način. U narednim seansama, ako se aktivnost

ponavlja, može se mjeriti stupanj napretka (nazadovanja) ili uspoređivati uspjeh u pojedinoj seansi (npr. može se u idućoj seansi staviti 15 čunjeva s predmetima, ili manji čunjevi)..

5d. Evaluacija nastavnog sata sa životinjom (seanse)

Nakon završene seanse facilitator bi trebao popuniti evaluacijski list, odnosno dati podatke o postignuću učenika u ostvarenju ključnih ciljeva. Evaluacijski list može pomoći pri planiranju narednih seansi, kao podsjetnik što je do tad učenik postigao. Seanse se trebaju planirati na način da se aktivnosti ponavljaju ili podižu na višu razinu na prikladan način. Provedba aktivnosti na ovaj način omogućuje lakšu usporedbu mjerljivih ishoda te osigurava uvjete za mjerjenje učenikovih sposobnosti, odnosno mjerjenje njegovog napretka u pojedinoj sposobnosti ili vještini.

Kao dio evaluacije, facilitator također treba procjenjivati i čimbenike koji su mogli utjecati na seansu. U gore navedenom primjeru učenik je prvo trebao dohvati predmete na čunjevima dok je jahao konja, slijedeća prikladna aktivnost koja bi mogla utjecati na razvoj fleksibilnosti jest korištenje manjih čunjeva, kako bi se učenik morao više ispružiti da ih dohvati, ali ako novih 10 predmeta na čunjevima nisu isti kao u prethodnoj seansi, onda to može utjecati na rezultate i procjenu uspješnosti. Facilitator treba evaluirati seansu i u smislu efikasnosti životinje/a koje su bile uključene u rad. Jesu li aktivnosti same životinje utjecale na ostvarenje ključnih ciljeva? Je li životinja odvlačila pozornost učenika od aktivnosti usmjerenih ka ključnim ciljevima? Je li životinja pokazivala znakove nelagode ili stresa? Evaluacijski listovi mogu poslužiti facilitatoru za izradu izvješća o programu, to može biti u obliku skupnog izvješća.

6. Literatura

1. Altschiller, D. (2011). Animal-Assisted Therapy. Greenwood, Oxford
2. Bush., A. & Zarosa, M. (ed.)(2017). Vodič za uključivanje životinja u odgoj i obrazovanje. Pripremljen za Erasmus+ Project "Uključivanje životinja u odgojno-obrazovan sustav". Elista edukacije, Irska
3. Bush., A. & Zarosa, M. (ed.)(2017). Interakcije uz pomoć životinja-Benefiti I ključni ciljevi za programe koji se provode u školama. Pripremljen za Erasmus+ Project "Uključivanje životinja u odgojno-obrazovan sustav". Elista edukacije, Irska
4. Fine., A. (2010). Handbook on Animal Assisted Therapy. Academic Press Elsevier, California
5. www.iahao.org
6. www.scas.org.uk

